

אל בורות המים של מעלה חבר

במרחק הליכה קצר מבית הארחה של מדרשת מעלה חבר, מצוי כפר עתיק המתוארך לתקופה הביזאנטית (לפני כ 1600 שנה) אם כי, יש המשייכים אותו לתקופת בית שני. בכפר מתקנים חקלאיים מגוונים בהם – בית בד, בורות מים יפים, כבשני סיד, מערות וגת מרשימה המעוטרת בפסיפס. בבוקרנו הפעם נבקר בבור המים. בור המים הוא מקום מאוד חשוב ומרכזי ליושבי ההר והמדבר. "אל בורות המים, אל המעין אשר פועם בהר" כתבה המשוררת נעמי שמר. מעין אין בכפר, אך בורות מים יש ויש.

אזור "ספר המדבר", שבקרבתו נמצא בית הארחה מעלה חבר, הוא כינוי לשטח הגובל עם המדבר. כאן ממש מתנהלת מלחמת המזרע והשימון.

"המזרע" - מקום שמגדלים בו תבואה ופירות ו"השימון" - מקום שומם שלא מגדלים בו דבר בגלל מחסור במים. במלחמה הזאת כשהאנשים מנצחים - השממה נדחקת וכשהם נכשלים המדבר משתלט.

כיצד בכל אופן אנשים מצליחים לשרוד כאן ללא מים? היכן שיש מעינות כמו בסטף, ניתן להתבסס על מי מעינות ולקיים חקלאות, אבל בכפר שלנו ובמקומות רבים במדבר ובהרי יהודה אין מעינות אז איך בכל אופן חיים?

באזור עין גדי אין בעיה כי גשם שיורד כאן באזור הר חברון מחלחל לאדמה ופורץ באזור ים המלח וכך יש לנו הרבה מעיינות - עין גדי, עין בוקק, נחל דוד, נחל ערוגות ועוד. באזור מישור והשפלה מי התהום גבוהים. אפשר לחפור עמוק ולהגיע אליהם ובהם להשתמש - אלה הם בארות. לכן פלישתים גרים בעיקר באזור מישור החוף. כאן הסיפור הוא אחר, וכאן המוח היהודי עובד וממציא, בתקופת ההתנחלות- תקופת יהושוע בן נון (כך לפי חלק מהחוקרים), את בורות המים המתמלאים בימות הגשמים ומספקים מים לימי הקיץ.

כיצד ניתן לאגור את המים? נאמר במשנה "אין הבור מתמלא מחולייתו" ז"א שהבור לא מתמלא רק מהמים שיורדים מעל הבור. (חולית הבור-פתח הבור) כלומר: אם ניקח דלי או כוס ונניח בגשם - הם יתמלאו בקושי וכך גם הבור. אז מה עושים? בור המים שלנו ממוקם למטה, בתחתית ההר (אך לא למטה במידי עמ"נ שלא יתמלא בסחף) מתחת למחשוף הסלע - המים שיורדים על הסלע נעצרים בסכר הבנוי בשולי השטח ומובלים על ידו היישר לפתח הבור, שם מחכה להם סירה קוצנית שמסננת את המים לפני כניסתם לבור.

בצורה כזו מנוצלת כל טיפת גשם שיורדת באזור. אבל זה עדיין לא מספיק כי כדי שמים לא יספגו בדפנות הבור צריך לטייח את הדפנות, כיצד? ליד כל בור בונים כבשן סיד.

בונים מעין "מערונת" מאבנים ומדליקים שם אש במשך מס' ימים עם הרבה סירה קוצנית. האש מפוררת את האבנים - והופכת אותם לסיד ואז מערבבים את הסיד במים ויוצרים טיח זהו שנאמר על רבי אליעזר בן הורקנוס "בור סוד שאינו מאבד טיפה" - כאשר הבור מטויח הוא לא מאבד אף טיפה .

כשפורץ הויכוח בין אברהם ולוט, אברהם בוחר לגור דווקא על ההר מקום שתמיד מתקיים על גשמי שמים כדי להיות קשור לקב"ה בתפילה לגשם . לעומת לוט שבחר לגור היכן שיש מים כדברי רש"י "אי אפשי באברהם ואי אפשי בא-לוקיו" ולכן הוא בחר את כיכר הירדן ששם יש הרבה מים והסוף של אנשי סדום ידוע

אך אין כמראי עיניים.... - מוזמנים אלינו למעלה חבר ליהנות מאירוח הצופה של נופו המרהיב של מדבר יהודה ולראות את המתקנים החקלאיים היפים שהשתמרו כבר מאות בשנים לשטוף פנים ולהתרענן בבורות המים.

הכותב הוא מנכ"ל מדרשת מעלה חבר